

Mårten Schultz
Institutet för Juridik och Internet
Rödabergsbrinken 16
113 30 STOCKHOLM
info@juridikinstitutet.se

Remissvar på SOU 2023:17: En tydligare bestämmelse om hets mot folkgrupp (Ju2023/01030)

Om IJI

Institutet för Juridik och Internet (IJI) har blivit tillfrågade om att inkomma med synpunkter med anledning av rubricerade utredningsförslag. IJI är en ideell förening utan partipolitiska eller andra politiska kopplingar som verkar för ett starkt skydd för mänskliga fri- och rättigheter i digitala miljöer, med särskilt fokus på intressekonflikter mellan informationsfrihet och andra intressen. I praktiken innebär detta att IJI som organisation eller genom olika medlemmars aktiviteter initierar eller ingår i aktiviteter som kan fungera kunskaphöjande – vi skriver böcker, artiklar, deltar i debatter och uttalar oss i medier.

IJI är också sedan ett flertal år den organisation som för Sveriges räkning deltar i EU:s projekt för Hate Speech Monitoring, HSM. HSM följer upp implementeringen av *The EU Code of conduct on countering illegal hate speech online* – en överenskommelse mellan EU och de stora IT-företagen om hur hatbrott kan motverkas i bl.a. sociala medier. Mot bakgrund bl.a. av erfarenheterna från detta arbete delar IJI utredningens utgångspunkter när det gäller betydelsen av att uppfylla de förpliktelser som Sverige har till följd av rasismrambeslutet.

En de facto-utvidgning av ansvaret?

Utredningen föreslår förändringar i reglerna om hets mot folkgrupp som ska tydliggöra vilka handlingar som är kriminaliserade. Enligt utredningen ska dessa förändringar inte betraktas som en utvidgning av det straffbara området. IJI vill här framföra att det finns en uppenbar risk (eller chans, beroende på vad man har för rättspolitisk uppfattning) att ändringarna *de facto* innebär att vissa typer av yttranden som idag inte skulle medföra straffansvar efter en lagändring kan betraktas som brottsliga. Denna iakttagelse gör sig gällande just när det gäller vad utredningen kallar för förnekelsegärningar. Rättsläget när det gäller det nuvarande hets mot folkgrupp-brottet är inte i alla delar klart.¹ En oklarhet som idag skulle kunna tala till en tilltalads fördel skulle kunna komma att bedömas annorlunda efter en lagändring. IJI avhåller sig från att uttrycka en åsikt huruvida detta är bra eller dåligt.

Skadeståndsrätten

En viktig förändring i utredningsförslaget är att även angrepp mot en enskild i någon av de omfattade grupperna kan utgöra hets mot folkgrupp. Denna ändring kan komma att

---

¹ Det illustreras av diskussionen om koranbränningar där de flesta som intresserar sig för yttrandefrihetsrätt anser att sådana inte i sig kan utgöra hets mot folkgrupp – det krävs något mer än bara att bränna Koranen – men det finns även yttrandefrihetsexperten som intagit en annan inställning. Se Göran Lambertz, Bränna Koranen är hets mot folkgrupp, SvJT 2023, preprint tillgänglig på <https://svjt.se/content/branna-koranen-ar-hets-mot-folkgrupp>.

få stor betydelse bl.a. för möjligheten för enskilda att kräva skadestånd. Idag krävs det, för att någon ska vara berättigad till skadestånd, att den handling som medför ansvar för hets mot folkgrupp även utgör t.ex. olaga hot, ofredande eller förolämpning riktat mot den som begär skadestånd. I denna del är utredningen alldeles för tunn.

Effekterna av att öppna för skadestånd i denna del – något som IJI i sig inte har något emot – kan bli omfattande. I samband med t.ex. demonstrationer kan med den föreslagna regeln ett stort antal personer vara berättigade till skadestånd. IJI har förståelse för att utredningen inte kunde gå in på alla skadeståndsrättsliga regler och principer, men anser att det i denna del finns behov av betydligt mer analys om ansvarets utsträckning. Det hade även varit önskvärt att frågan om möjliga ansvarssubjekt berördes.²

Ett fenomen som IJI har noterat i "det praktiska rättslivet" är att det verkar finnas en tendens mot att använda sig av rätten till skadestånd för kränkning genom brott i tvistemål, emellanåt i förenklade tvistemål.³ En del sådana processer verkar drivas närmast av politiska skäl.⁴ En förändrad hets mot folkgrupp-regel kan komma att användas på ett liknande sätt. Det behöver inte i sig vara dåligt. På samma sätt som på diskrimineringsrättens område (se strax nedan) kan civilrättens ersättningsregler ges funktionen att genomdriva målsättningar som ligger bakom straffrättslig reglering. Det här är hur som helst något som fordrar ytterligare genomlysning. I denna analys bör också förhållandet till brottsskadelagen behandlas och om det finns behov av lagändringar i denna lag.

Ekonomiska effekter

Ytterligare en sak som rör skadeståndsmöjligheterna är att utredningen saknar en bedömning av de ekonomiska konsekvenserna för brottsskadeersättningsystemet. Det kan härvid noteras att regeln om kränkingsersättning för brott ändrats 2022 med innebörden att ersättningsnivåerna i princip fördubblats. IJI har ingen möjlighet att bedöma om det finns en risk för mer omfattande ekonomiska effekter till följd av utvecklingen av en rätt till kränkingsersättning i detta avseende men vill lyfta frågan, särskilt mot bakgrund av den tidigare framförda iakttagelsen att det kan uppkomma situationer där många utsätts för kränkningar vid samma tillfälle.

Diskrimineringsrätten

IJI saknar reflektioner av förhållandet mellan de regler som utredningen behandlar och regelverken kring diskriminering. Det finns potentiella överlappningar. Återkommande verbala angrepp mot någon som kan kopplas till en diskrimineringsgrund – det kan t.ex. handla om återkommande antisemitiska angrepp på en arbetsplats – kan utgöra trakasserier i diskrimineringslagens mening. I dessa fall kan det aktualiseras frågor om

---

² Det är väl inte så intressant ur praktisk synvinkel men IJI konstaterar att det inte är ovanligt att hets mot folkgrupp-frågor aktualiseras inom ramen för näringsverksamhet, som exempel kan nämnas produktion av s.k. Vit Makt-musik eller rasistisk "merchandise". I dessa situationer kan såväl utgivaransvaret som principalansvaret aktualiseras. Mer intressanta är reglerna om barns ansvar och om vårdnadshavares ansvar för sina barn, i 2 kap. 2 § resp. 3 kap. 5 § skadeståndslagen.

³ Jfr. omständigheterna i NJA 2022 s. 719, Den delade artikeln.

⁴ Tidningen Expo har i flera publiceringar uppmärksammat Förtalsombudsmannen, som beskrivs på följande sätt: "Högerextremt projekt startat i början av 2023 med det uttalade målet att tysta meningsmotståndare genom civilrättsliga förtalsstämningar", <https://expo.se/fakta/wiki/f%C3%B6rtalsombudsmannen>.

Diskrimineringsombudsmannens roll och om hur man ska se på ersättningen. (Diskrimineringslagens ersättningsregel är konstruerad på ett annat sätt än skadeståndslagens regler om rent ideell ersättning.) Det kan också finnas överlappningar med olaga diskriminering 16 kap. 9 §, BrB.

TF/YGL

IJI vill särskilt framhålla, eftersom sådana här förslag ofta blir föremål för debatt, att utredningens resonering övertygande kring betydelsen av att regeländringarna även ska gälla på det särskilt grundlagsskyddade området.

Slutsatser

Sammanfattningsvis finns det, enligt IJI:s uppfattning flera aspekter av den föreslagna lagändringen som förtjänar mer analys. I övrigt avstår IJI från att tillstyrka eller avstyrka lagförslaget.

Som ovan,

A handwritten signature in black ink, consisting of several loops and a long horizontal stroke at the end.

Mårten Schultz